

Modernleşme Sürecinde Toplumsal Bilincin Dönüşümü ve Eğitim Yönetimine Yansımaları

Dr. Öğr. Üyesi Ejder ÇELİK*

Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Yozgat / Türkiye,
ejder.celik@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5948-0609

Öz

Sosyal bilinçle anlam arasındaki ilişkiyi nesnel dünyanın işlevsel bağıntıları ve büyük ölçüde buna bağlı temel sosyal değişkenler çerçevesinde açıklamak önemlidir. Böylece modern süreçte toplumsal ilişkiler ağının aldığı yeni biçimin anlam üzerindeki etkisi açısından baktığımızda üzerinde durmamız gereken asıl konuyu görmüş oluruz. Bu bağlamda modernleşme süreci temelde, bilincin oluşma parametrelerinde köklü bir değişikliği ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle modernleşme sürecinde olay ve olgulara ilişkin anlam ve içerik oluşturma sürecindeki bilişsel bağıntıların yeni biçimlenişi buna bağlı olarak insan bilincinin dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. Bireysel ve toplumsal beklentilerin dönüşmesi, toplumsallaşma sürecinde ihtiyaçların ve önemsenen olguların değişmesi, doğallık ve yapaylık dikatomisinde yeni dengelerin oluşması, normatif alanda ortaya çıkan revizyonlar, modernleşme sürecinde anlam ve bilinç ilişkisinin dönüşmeye başladığının göstergeleridir. Böylesine köklü ve hatta paradigmatik bir değişim toplumsal yapı içerisinde en çok eğitim kurumuyla ilişkilidir. Eğitim sistemi, özellikle de ilk ve orta öğretim sistemi bu hızlı dönüşümün neresindedir? Bu bağlamda yönetim otoritesi, kendini açıklayacak sağlam argümanlardan yoksun

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 533 380 23 93

kalma riskiyle karşı karşıyadır. Eğitim yönetimi, uygulamada rasyonel ve işlevsel meşruluğunu yitirmiş görünmektedir. Yetersizliğine rağmen otorite kurmaya çalışan bir yönetim imajı oluşmakta, bu durum sahada okul yöneticisini öğrenciyle üst yönetim arasında bırakmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anlam; Modernleşme; Bilinç dönüşümü; Farkındalık eğitimi.

Transformation of Social Consciousness in Modern Process and Its Reflection on Education Management

Abstract

Meaning occurs as a contact between mind and the existence. It is emerged from one's position with his outside thing. All matters of understanding create the processing of perception, comprehension and sharing of meaning. These simultaneously create the micro texture of social domain. All events related to meaning arises through the process of the perception, comprehension and sharing of meaning. Modern process basically represents a radical change in the parameters of consciousness. Because the content of knowledge that is to become conscious and the meaning loaded on it is changing. Hence, consciousness changes in both content and meaning. The transformation of individual and societal expectations is an indication of the change of "important" phenomena in the process of socialization, the change of needs and the emergence of new balances in the dichotomies of naturalness and artificiality, and the transformation of meaning and consciousness into modernity. Where is the education system, especially the primary and secondary education system, at this rapidly rotating wheel? In this regard, the management authority is devoid of arguments to explain itself. Administration seems to have lost its rational and functional legitimacy. Despite its inadequacies, there is an administration image that is trying to establish authority. For that reason, the training manager remains between the student and the administration.

Keywords: Meaning; Modernization; Transformation of consciousness; Awareness training.

Extended Summary

Purpose

Meaning is a result of the practice of signification. It occurs as a contact between mind and the existence. It is emerged from one's position

with his outside thing. When a person leads intellectually to an object of understanding, man interprets a direction that all qualities of its will conform to his own perceptions, needs, possibilities and abilities. Therefore, the meaning which is in a sense independent of the object is created. Meaning as a product of human mind continues to be a part of human communication through language. It becomes a network of meanings that define and direct human beings. In fact, common motif of philosophers' ideas on meaning; Meaning -as a product of relationship between human mind and existence- is basically accomplished by human-to-human communication (Dilthey, 2011, s.83).

Results, Discussion and Conclusion

As a result, there is unsupervised outside and an education which works to protect students from it. Students are trained to reproduce that world, not to change it. At the same time they are protected from the unquestioned reality of the world. This situation desperate and consume education administrators. And it leads to a vicious cycle.

Internet is regarded as a potential tool for building community among opposing groups and prejudices that reinforce disadvantaged positions. According to Cockburn, children and young people can use information and communication technology to increase their participation in life and politics by communicating their views (Cockburn, 2005).

Thanks to aforesaid information and communication instruments, children and young people can be involved in the process in school-based community development project to get productive social results. Therefore, children and young people affected by the computer in a process that young people have contributed to the transformation of the system instead of uncontrolled area.

Such a transformation which takes place with the participation of children and young people is concerned with freedom in education. The minimum conditions for this will arise through education about freedom.

Where is the education system, especially the primary and secondary education system, at this rapidly rotating wheel? In this regard, the management authority is devoid of arguments to explain it. Administration seems to have lost its rational and functional legitimacy. Despite its inadequacies, there is an administration image that is trying to establish

authority. For that reason, the training manager remains between the student and the administration.

In terms of the person, the basic meaning of the education is to understand its position and meaning within his own being. Therefore, it requires knowledge based on life and skill. Unless it meets knowledge, spirit of existence and logic of functioning, knowledge cannot go beyond the acceptance of pile. As knowledge accumulates, the quality of service to awareness diminishes. Knowledge should be made an instrument of awareness to solve this problem. To create a philosophical and methodical sub-structure of awareness education is necessary in this sense.

Life is a single moment that is perceived of each realizing moment; but it is difficult for people to mentally live with awareness in the moment. Often, remembering the past memories and experiences for the moment leads to the loss of the actual moment. There is a series of isolated mental activities such as; adaptation of the past experience to the new one, the analysis of adaptation, outcome evaluation (assessment), future planning, adaptation of the experience to the future. Yet, there is no moment awareness.

Awareness education is a solution to the transformation of this process due to its nature. Such an education aims to create a mind that will pull the person out of human essence and lose into existence. The main purpose is to develop a methodical education system that will generate social and environmental awareness from basic philosophy on ontology awareness. Thanks to this, it will be possible for a person to gain national consciousness, gain faith, acquire citizen consciousness, develop analytical logic, and create realistic propositions in the physical and human sciences, without wasting time with information accumulation. Thus, instead of producing a vicious cycle and pointless information, a consciousness which curiosities the mood of the flow of life will develop. In addition to this, the meaning of infinite existence variables will be solved. By this way, the micro and macro cosmos essence will be understood.

The education system of nation-states is progressing with the logic of the founding of these states. Societies are in more contact with each other in a globalized world under the influence of technology. They have peaceful feelings towards each other. At such a time, the states still glorify the history of their own nation and they are trying to create new hostilities through past

battles. This understanding of knowledge generation and transfer shapes under the effect of positivist and historicist science methods. The “teaching paradigm”, which takes the foreground of transferring the history of knowledge, is static and unnecessary for the new generation. Information transfer forms which feed cosmic awareness and will not waste the energies of society are expected by the young generations. The student’s innovative and analyst expectation conflict with the administrators’ blinkered and conservative attitudes. The administrator does not educate adapted education administrator who is suitable for new system. This situation causes the conflict between student and administrator to education manager.

Educational management has been under the influence of different positivist theories since it began to form itself on the scientific level. The methodology of this field has led to the study of a number of statistics on the lines of traditional and modern theories and ideas. This situation, which is a manifestation of the positivist understanding of the objective and precise results of the experiments, has narrowed the field of consciousness that the educational management field will develop an analytical and innovative viewpoint.

The understanding of the Newtonian viewpoint, which defines the entity by the fixed nature laws, the understanding of the Einstein relativism, has brought all sciences to a multifaceted perspective. Nowadays, it is information which is formed by defining not from constants but from viewpoint angles. It is only possible to ascertain the educational paradigm in the level of knowledge and consciousness that educational problems emerge from the vicious cycle. The relationship between meaning, comprehension and consciousness should be analyzed in detail through each concept. The meaning of the domain of existence must be dealt with in new dimensions.

Giriş

Modern Süreçte Anlam Bilinç İlişkisindeki Dönüşümün Eğitim Sistemi Üzerine Etkileri

Sosyal yapının ve ilişkilerin özünde “anlam” bulunmaktadır. Alman düşünür Hengstenberg’e göre “*Anlam, vazgeçilmezdir ve hayata dair düşünme, hissetme ve tanımlamalarımızın bütünü olarak ortaya çıkar.*” (Hengstenberg, 1961, s.86). Anlamlar olmadan insanın bilinçli yaşamasının söz konusu olamayacağı yönündeki görüşü bilinçlenmenin hayatın içinde gerçekleştiğini vurgulaması açısından önemlidir.

Hengstenber’in anlam üzerine görüşlerinde dikkati çeken husus, nesnel dünyanın işlevsel bağıntılarının, anlamlandırmada insan doğasına uygun olmayan bir gerçeklik bağı kurduğu yönündeki tespittir. İnsan, dünyadaki varlık dizgesini kendi oluşturduğu bir anlamlandırma ölçeğine göre kodlar (Hengstenberg, 1961).

Anlam, bir yeniden üretimin sonucudur. Kişin yaşamının değişik evrelerindeki içsel betimleme süreçlerindeki anlama dair parçaların birleşiminden yaşanan etkin bir an içinde oluşur. Kişi ve zihin ile varlık arasındaki temasta benliğin dıştaki “şeyle” konumlanışına göre ortaya çıkar. İnsan düşünsel olarak bir anlama nesnesine yöneldiğinde, onun tüm niteliklerinin kendi algı, ihtiyaç, imkân ve kabiliyetlerine uygun düşecek bir yönünü yorumlar ve böylece bir ölçüde nesnesinden bağımsız bir anlam oluşturulur (Dilthey, 1999).

Anlam üzerine fikirler ileri süren düşünürlerin söylediklerinin ortak paydası, insan aklı ve varlık arasındaki ilişkiden ortaya çıkan anlamın temelde insanlar arası iletişimle gerçekleştiğidir.

“Sosyal iletişimin gündelik yaşantı içerisinde devam eden mikro dünyasında davranış, eylem ve iletilerin algılanmasını belirleyen anlamlandırma süreci bize anlamın sosyal yapıyı inşa eden temel unsur olduğunu gösterir. Sosyolojik açıdan sembol, işaret, dilsel ifade, eylem ve davranış rasyonel ve duygusal sosyal ilişki süreçlerini kurar. Duyusal algının duygularla ilişki biçimi ortaklaştıkça kültürel yapı biçimlenmeye başlar.” (Çelik, 2017, s. 196).

Kişinin sosyal ilişkilerde paylaştığı anlamlar önce kendi anlam yarar, zarar ve fayda açısından ayrıştırılarak belirli şablonlara yerleştirilirler. Bu şablonlar daha önce yaşanmış deneyimlerdeki anlamsal bağlarla ortaya konur. Kişinin dışındaki dünya ile zihinsel anlam şeması arasındaki bağlantı dönüşerek devam eden, anlama dair bir süreçtir (Çelik, 2017).

Bu bağlamda, gündelik yaşamın içerisinde kişiler arası ilişkilerde biçimlenen anlam atfedişler toplumsal kurumların yapısını dönüştürmektedir. Dolayısıyla sosyal bilinçle anlam arasındaki ilişkiyi grup içi ilişkilerden kurumsal yapılara uzanan işlevsel bağıntılar bütün içinde açıklamak mümkündür. Modernleşme sürecinde toplumsal kurumların temelini oluşturan anlamların dönüşümü aslında değer atfedişlerin ve buna bağlı ilişki kodlarının değişmesi anlamına gelmektedir. Böylece toplumdaki

davranış kalıplarının ve aralarında eğitimin de bulunduğu davranışsal kümeler olan toplumsal kurumların dönüşümü söz konusudur.

Modernleşme ile ortaya çıkan yeni anlam oluşturma ve paylaşım sürecinde geleneksel eksenden bir kayma gerçekleşmeye başlamıştır. Yeni durum, toplumun bütün unsurları üzerinde kapsayıcı bir etki yapmıştır.

Bu süreç temelde, bilincin oluşma parametrelerinde köklü bir değişikliği ifade etmektedir. Çünkü bilinci oluşturacak “bilgi”nin içeriği ve ona yüklenen anlam değişime uğramaktadır. Dolayısıyla bilinç, hem içerik hem de anlam yönünden değişim geçirmektedir. Bireysel ve toplumsal beklentilerin dönüşmesi, toplumsallaşma sürecinde “önemsenen” olguların değişmesi, ihtiyaçların değişmesi ve doğallık-yapaylık dikatomisinde yeni dengelerin oluşması, modernitede anlam ve bilinç ilişkisinin dönüşmeye başladığının göstergeleridir.

Söz konusu olan, tarihsel süreçte belirli bir paradigma içindeki yüzeysel değişimler değildir. Köklü paradigmatik bir anlam-bilinç ilişkisi dönüşümdür. Bu köklü dönüşüm; kentlerin organizmasını, iletişimin nörolojik bağlarını, insan anatomisinin dış dünya ile olan konumlanışını, bilginin insan tarafından algılanış biçimini, insan ve dış dünya bağlantısını ve insan grubunun toplumsala atfettiği değeri topluca yeni bir anlam uzayına taşımaya başlamıştır.

Karl Popper, sosyal yaşama ilişkin etkileşimlerin ve bileşenlerin kültüre ve zamana göre çok farklı biçimleneceğini belirtirken, insan ve çevrenin etkileşiminin çok çeşitli değişkenlere bağlı olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir ifadeyle pozitivist görüşün öngördüğü gibi değişmez kanunlarla toplumun dönüşümünü açıklamak mümkün değildir (Popper, 2005).

Modernleşme sürecinde tarım toplumundaki ortak anlamların tekrarı, yerini, “yeni” olanın daha çok denendiği bir tür “deneysel ortama” bırakmıştır. Dolayısıyla anlamlar, rasyonel süreçlerde irdelenebilir duruma gelmiş, bu bakış açısı toplumun geneline hızla yayılmıştır. Bunun önemli bir sonucu, toplumsal ilişkilerde bazı koşullarda anlam ile ilgili şüphecilikğin ortaya çıkması olmuştur. Böyle durumlarda birey, öznel olarak anlamlar üzerinde anlamlara karşı duyulan kuşkunun yol açtığı felç durumu yaşamıştır (Hengstenberg, 1961). Ancak toplumun tümünde, yerleşik anlamlara karşı duyulan şüphe, farklı bir gelişimin belirtisidir. Sözünü ettiğimiz şey, kültürleşme veya kültürlenme benzeri bir durum değildir. Tüm dünya

kültürlerini kapsayan ve öteden beri gelen kültür nosyonlarının dönüşmesine yol açan yeni “anlamlandırma biçimleri”nin inşa edilmesidir.

Bu süreçte birey, yeni anlamlar kovalitesi karşısında kendini çoğu zaman çaresiz ve yabancılaşmış olarak bulmuştur. Kendini, anlamları inşa eden yeni sisteme entegre etmenin yollarını aramıştır. Böylece birey, iç dengesini sağlayarak bunalımdan kurtulmaya çalışmıştır.

Modern toplumdaki eğitim faaliyeti, birçok düşünür tarafından, bilim adamları ve öğretmenlerin sanayide geçerli bilgiyi ürettiği ve aktardığı bir süreç olarak görülmüş ve eleştirilmiştir. Modern toplumda eğitimde öğretmen ve öğrencilerin yeterlilik ölçütlerinin, bireyi meslek sahibi yapma yönünde belirlenmesi ve eğitim sisteminin endüstriyel sisteme eleman üretmeye odaklanması temel eleştiri konusudur. Bu eleştirel yaklaşımlar, eğitim sistemi aracılığıyla, bireylerde yeni bir dünya algısının oluşturulduğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla bilinçlenme, ekonomik değer ve ona bağlı anlamlar ağına eklenmiştir.

Eşyanın hakikatine ve duyguların toplumsal ağına ilişkin bilgi, ya geçmiş çağların özlemi ya da popüler bilgi alanının bir uğraşı olarak kabul edilmiştir. İnsan ontolojisiyle ve felsefesiyle bağı koparılan bilgi, paketlenmiştir. Bilgi, insanlık tarihinin hiçbir evresinde olmadığı kadar modern toplumda depolanmıştır. Toplam bilginin yeni yetişen nesillere indirgenen kısmı ise, kişiyi meslek sahibi yapacak ve gündelik yaşantısındaki ekonomik fonksiyonunu yerine getirmesine yetecek paket bilgilerdir. Bilgi edinmek bir iş ve meslek haline gelmiştir.

Eğitim ve bilinçlenme döngüsü açısından baktığımızda, modern toplumda “insan”ın her şeyin ölçüsü ilan edilmesini tekrar gözden geçirmemiz gerekmektedir. İnsanın merkeze konması, onun epistemik bir gelişmenin öznesi olduğunu ifade etmediği gibi ona, anlamları inşa etme kabiliyetini geliştirecek donanımın kazandırılmasını da ifade etmez. Merkezde olma durumu, insanın sadece teknolojik üretim ve ekonominin aksında hem üreten hem tüketen bir birim olmasını ifade eder.

Modern toplumda eğitim, yatırımlar ve organizasyon açısından yaygınlaşırken, aynı zamanda pedagojik merkezli analizlerle, ailenin dışarıdaki uzantısı haline getirilerek sözde insanileştirilmektedir. Öte yandan da değişen sosyal ilişkiler ailenin bozulmasına ve huzursuz bir neslin yetişmesine sebep olmaktadır.

Temel sorunsal, seçilmiş elitlerin başarılı tasarımları üzerinde yükselen bir medeniyet değildir. İnsanlığın toplumsallaşmasına yönünü verecek olan nesnel dünyanın işlevsel bağıntılarına dayalı anlam oluşturma sürecinin böylesine olumsuz dönüşümüdür. Eğitim sistemi, bu dönüşüm içerisinde ne yazık ki etkisiz kalmıştır. Çünkü eğitim sistemini idame ettiren anlayış, yaşam-bilinç etkileşiminde gelişen toplumsal dönüşümlerin dışında kalmıştır. Dolayısıyla eğitim, paketlenmiş birtakım bilgileri belirli bir takvim içinde yeni kuşaklara aktaran bir kısır döngüde esnekliğini kaybetmiştir. Böylece eğitim, yeni bilinci ve toplumsal döngüyü belirleyen değil, değişimlerin peşinden koşan edilgen bir konuma indirgenmiştir.

Toplumsal iletişimde anlam-bilinç ilişkisi ve bunun eğitime yansımalarından doğan sorunlar, ancak çoklu zekâyla kavrandığında çözümler geliştirilebilecek bir boyuttadır. Oysa modern toplumda eğitim yaklaşımı ve yönetimi pozitivist düşüncenin ürünleri olarak statik ve konvansiyoneldir. Kurallar ve görev tanımları; öğrenci, öğretmen, yardımcı personel ve yöneticiyi pasif konuma sokmuştur. Okullar; kurallarla işleyen, belirlenmiş programları uygulayan, hâkim düşünceye göre insan yetiştirmeyi hedefleyen kurumlar olarak tasarlanmışlardır. Mesleğe yönelik istihdam eksenli eğitim sistemi, kendi öğrenci, öğretmen ve yönetici profilini çizmiş ve geçerli göstermiştir.

Bu statik ve katılaşmış yapı içerisinde, başından beri eğitim sistemini tasarlayan, revize eden böylece işlemlerini sağlamaya çalışan eğitim yöneticileri, yönetsel kuramları güncel olarak yaşanan gerçekliğin karmaşık dünyasına indirgemeye çalışmışlardır. Eğitim yöneticileri, yüzlerce ikincil tartışmanın, modellemenin ve uygulamanın arasında, çoğu zaman bilgi, anlam ve bilinç yönündeki paradigmatik dönüşümden doğan beklentileri karşılayacak bir eğitim yönetimi ve planlaması bilincine ulaşamamışlardır. Dolayısıyla geç-modern dönem gencinin zihinsel gelişme boyutlarını çözümleyen bir eğitim ve okul yönetimi yaklaşımı ortaya çıkamamıştır.

Sonuç, denetlenemeyen dışarıya ve öğrencileri ondan korumaya çalışan bir eğitim kalesi olmuştur. Çünkü aslında öğrenciler, o dünyayı değiştirmek için değil, yeniden üretmek için eğitilirken, bir taraftan da o dünyanın sorgulanmayan gerçekliğinden korunmaktadırlar. Bu durum, eğitim yöneticilerini çaresizleştiren ve tüketen bir kısır döngüye yol açmaktadır.

Modern Toplumda Bireyde Otorite Algısının Dönüşümü ve Arada Kalan Eğitim Yöneticileri

Geç teknoloji döneminde bilgisayar ve internet konforlu mekanlar, bilgiye erişim ve artan iletişim ortamı sağlamasıyla dönüştürücü bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönüşüm toplumsal katılımın artması, toplumsal bariyerlerin ortadan kalkması ve özgürlükçü bir yönetsel yapının şekillenmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece toplumsal ilişkilerin biçimlenişi de önemli bir dönüşüme uğramıştır. Benschoten “*gruplar arasında yerel karar verme insiyatifinin gelişmesinin, karar verme süreçlerinde diyalogu artırarak, dezavantajlı grupları sürece dâhil ettiğini*” (2000, s.185-192) ileri sürmektedir.

Büyük bölümü öğrencilerden oluşan çocuk ve gençlik kesimi, yetki kullanma ve ekonomik kendine yeterlilik gibi konular açısından mahrum gruplar arasında yer alır. Yetişkinler, genellikle toplumun bozulma nedeni olarak gençliği görürler. Gençliğin ihtiyaçlarına duyarlı olma ve onlara daha çok söz hakkı verme, sağlıklı bir gençliğin oluşturulmasını sağlayacaktır. Kendi kaderini tayin edebilecek bir gençlik, eylemsel dönüşümlülük açısından gereklidir. Genç katılımının programlı bir etkinlik olarak belirlenmesi önemlidir.

Gençlik kesimi, çeşitli toplum projelerini desteklemek için bilgisayar teknolojisini aktif olarak kullanmaktadır. Cockburn’a göre “*Çocuklar ve gençler, görüşlerini bildirerek yaşama ve siyasete katılmalarını artırmak için bilgi ve iletişim teknolojisini kullanabilmektedir.*” (Cockburn, 2005, s.22).

Söz konusu bilgi ve iletişim araçları vasıtasıyla, verimli sosyal sonuçlar alabilmek için, okul tabanlı toplum geliştirme projesinde, çocuk ve genç kesimler sürece dâhil edilebilir. Böylece çocuk ve gençlerin bilgisayardan etkilenmesi, denetimsiz bir alan içinde gerçekleşmek yerine, gençlerin sistemin dönüşümüne katkı sundukları bir süreçte gerçekleşmiş olacaktır.

Böylesine bir dönüşümün çocuk ve genç katılımıyla gerçekleşmesi, her şeyden önce eğitimde özgürlük konusuyla ilgilidir. Bunun için asgari koşullar ise özgürlük eğitimi sayesinde ortaya çıkacaktır.

Otorite ve özgürlük, yapısı gereği birbirinden ayrılmaz iki parçayı oluşturur. Bunları dengelemenin en güvenilir yollarından biri, “uzman görüşü” ne güvenmek ve saygı duymaktır. Bu bakış açısına göre,

fonksiyonel olan bir öğretmen; yerine göre danışman, yerine göre kaynak kişi ya da öğrencilerin yardımcısı olandır (Reboul, 1991).

Tarihin değişik dönemlerinde baskı rejimlerinin veya bürokratik otoritenin toplum üzerinde baskılar kurduğunu bilinmektedir. Eğitim faaliyeti, her tür otorite ilişkisinden değişik oranlarda ve biçimlerde etkilenmiştir. Dolayısıyla eğitilen çocuk da bu etkilenmeden payını almıştır. Bertrand Russell, otoriter anlayışa karşı olmasına rağmen, “*Özgürlük her alanda olduğu gibi eğitimde de bir ölçü konusudur. Ölçülü bir otorite ve disiplin uygulanmalıdır.*” demiştir (Russell, 1995, s.209-210).

Başta varoluşçu düşünürler olmak üzere çok sayıda düşünür, eğitimde ahlaki endişeler nedeniyle çocuğun davranışlarının bastırıldığını ve böylece psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına sebep olduğunu savunmuştur. Eğitimde, eğitim sistemi ve öğrencinin çıkar ilişkisinin iki tarafı gibi konumlandırılmaları, nizamnamelerle yürütülen sistemin idame ettirilmesinin öğrencinin sorunları ve psikolojisinin önüne geçmesi daima bir eleştiri konusu olarak gündemdedir. Bu eleştiriler eğitimin özgürlüğe karşı bir saldırı olarak algılanmasına yol açmaktadır

Çocuklar eğitimin yol açtığı ortam ve ilişkiler içinde normatif alanın baskısıyla çocuğun davranışsal kimlik edinme sorunları yaşadığı ve psikolojik sorunlar içine girmektedir. Ebeveynler ise çocuğu bir tür yaşamsal garanti olarak hazırlamaktadır. Çocuk üzerine kurulan normatif baskı ve ailenin çıkar beklentisi görev ve sorumlulukları gündeme getirmektedir. Ortada çocukların eğitimi değil pedagojik anlamda yoksun bırakılması ve zihinsel gelişiminin özgürce gelişmesinin engellenmesi gibi bir sorun vardır. (Oelkers ve Lehmann, 2003).

Kant’a göre, “*Eğitim konusundaki en büyük sorunlarından biri eğitimin çocuğun özgürlüğüne hizmet etmesinin iktidarın yasal zorlaması altındaki bağlılıkla nasıl birleştirilebileceğidir.*” (Oelkers ve Lehmann, 2003, s.169-170). Anlaşılacağı üzere Kant, eğitimde zorlamayı kabul etmektedir. Fakat bunun özgürlükle birleştirilebilmesi problemine dikkat çekmektedir.

Bu noktada modern toplumdaki iletişim ve sosyalleşme düzeninin diyalektik bir yapıya izin verip vermediği, bireyleri imgesel fenomenleri öne çıkaran, taklitçi bir birey olmaya itip itmediği sorusuna yanıt bulmak önemlidir. Günümüz insanının bireyleşmesi moderniteye özgü bir köleliği

mi ifade etmektedir? Yeni otoritenin biçimlenişi karşısında bireyin aldığı yeni konumun niteliği nedir? Bu soruların cevabı, modern toplumda bireyin otoriteye bakışını ve onu algılama biçimini ortaya koymak açısından önemlidir.

Jürgen Habermas'a göre, modern toplumun ekonomik yanını veren kapitalizmin meşrulaştırılması, bir "akılsallık" konusudur. Ekonomik sistemin erken dönemlerinde kapitalizmin meşruluğunu ayakta tutan, geleneksel otorite algılarıdır. Ancak rasyonel bir çağda meşruluğun resmi ve açıklanmış olması gerekir. Böylece demokrasi beklentisi yükselir. Artık onun akılsallığı gelenekleri bir tarafa bırakmış ve önceden hiç sorgulanmayan normlar ve bağlılıklar, açıkça tartışılmaya başlanmış ve dolayısıyla zayıflamıştır. Bunlarla bağlantılı olarak akılsallık ve aile içindeki değişmeler, gelenek kalıntılarını ve kapitalist düzeni ayakta tutan zihin yapısını yıkmıştır (Wallace ve Wolf, 2012).

Burjuva öncesi sıkı çocuk yetiştirme kalıpları (patterns) devam ederken, insanlar karar sürecine katılmak yerine, bir seçkin tarafından yönetilmeyi kabul etmişlerdir. Ancak, bu kalıplar, çocukları toplumsallaştırmaktadır. Bu çözümler, gücünü insanların sorgusuz sualsiz kabullerinden almış olan geleneksel çocuk yetiştirme şeklinin etkisini daha da azaltmıştır (Habermas, 1975). Artık hem geleneksel hem de çağdaş statü ve rolleri sürekli sorgulayan bir bilinç hâkimdir. Kimsenin sebebi bilinmeyen patronaj payları oluşturması istenmemektedir. Kamusal veya toplumsal alan bireysel haz tatmin alanları olmaktan çıkmıştır.

Modern toplumda, bireyin toplumu algılama biçiminin diyalektik sistem içinde gelişmediği, genel kabul gören kuramlar aracılığıyla bilinmektedir. Algılama biçiminin diyalektik sistem içinde gelişmemesi, yaşanan gerçekliğin bir dizge olarak kavranamaması anlamına gelmektedir. Sonuç olarak kavranılan gerçeklik bireye ait olmayıp dikte ettirilen bir kurgudur.

Modern toplumda bireyin otorite algısının dönüşümünün, özgürlük miti tanımlamasıyla uyumlu gelişip gelişmediğini belirlemek önemlidir, Aynı derecede, gençlerin otoriteye karşı tutumlarının, otorite dönüşümüyle ilişkisini açıklamak gereklidir.

Moderniteyi yaşayan bütün toplumlarda söz konusu otorite dönüşümünün, gençlerde otoriteye bağımlılığa yol açtığı ve özgürlükleri

kısıtladığı kabul edilmektedir. Bu bağımlılık ulusal sınırları aşan bir belirleme sürecidir ve ulusal kültür ve eğitim politikalarını dahi etkilemektedir.

Kitle iletişiminin toplumu kontrol etmenin işlevsel bir yolu olduğu düşüncesi, 20. yüzyılın başında gelişmeye başlamıştır. Ancak kitle iletişimin bilincin oluşum sürecine beklenmeyen etkileri olduğu, son aşamada belirgin biçimde kendini göstermeye başlamıştır

Fukuyama'ya göre,

“Bir otomobil, ot yerine benzinle koşan daha hızlı bir at değildir; bir televizyon, iletişim aracı olmanın ötesinde, yerini aldığı matbaa kültüründen çok farklı aygıttır. Bir bilgisayar; hızlı, güvenilir, ek bir makine veya daktilo değildir. Dolayısıyla onların etkileri de bir noktadan sonra öngörülemez olacaktır.”
(Fukuyama, 2000, s.25).

20. yüzyılın başlarında sokak ve caddelerde omuz omuza yürüyen, yakıp yıkan, geçici de olsa kitle içinde bulunmaktan dolayı yalnızlık duygularını bastıran kitleler, sahneden çekilmiş; onların yerine, günümüzde baş edilemeyen bir dünyanın dayanılmaz baskısından kurtulmak için ekranların başına geçen, bireysel yalnızlığını ekranlarla paylaşan ve ekranların çekici büyümesine sığınan bireyler gelmiştir. Bu sığınmanın en kötü biçimi, çocukların ekran karşısında, hiçbir eleştiri ve değerlendirme süzgecini kullanmadan, irade dışı yaptıkları kanal değiştirmelerle sonu belli olmayan maceralara sürüklenmeleri olmuştur. Öncesinde olduğu gibi bu dönemde de otorite, kendini güçlü olarak var etmeye devam etmiştir.

Bu süreçte internet, yine ekran aracılığıyla iletişim kurulan bir başka dünyayı gencin bilincine açmıştır. Bu defa eleştiri ve değerlendirme dozu giderek artan, gençlerin kendi ilgi alanları ve beğenilerine göre kendilerini geliştirebilecekleri, takma adlarla farklı düşüncelerin paylaşımlarından bilgilenebilecekleri bir alan söz konusudur. Gençler, otoritenin sunduğu normatif dizgelerin çok yönlü eleştirilerini takip edebilmektedir. Ayrıca internet, gerçek dünyadaki otoritenin büyük oranda ulaşamadığı yeni denetimsiz alanların varlığı hissini oluşturmaktadır. Söyleme dayalı veya teknik yeni düşüncelere kolaylıkla ulaşabilen genç kuşak, aileden aldığı konformizm duygusunu bu açık kodlu bileşenlerle eklediğinde farklı bir otorite karşıtlığı kendini göstermeye başlamıştır.

Bu karşıtlık biçimi, öncelikle eski kuşağın utopik önerilerinden çok daha gerçekçi bir durumdadır. Devletin sunduğu imkanların, ergonomik, psikolojik, biyolojik, ekolojik ve bilişsel yetersizlikleri, genç tarafından en ufak ayrıntısına kadar ortaya konmakta, otoriteyi elinde bulunduran yönetim, bilgisizlik ve yetersizlikle suçlanmaktadır. Otorite yenileşmeli ve insan merkezli ve demokratik bir biçim almalıdır. Ama hepsinden önemlisi; beyin, bilgi, bilinç ilişkisinin genç tarafından yeniden tanımlanmış olmasıdır. Bu tanımlama, farkındalık merkezli çözümlmeyi ifade etmekte ve esnek bir eğitim yönetimi anlayışını öngörmektedir. Gencin zihnindeki otoriteyle buluşacağı noktası burasıdır.

İngiltere’de 18. yüzyılda gelişen sanayi devrimi ile birlikte üretim ilişkilerinde önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Üretim, ticaret ve ulaştırma sahasındaki değişimler bilgiyi teknolojiye ve üretime yönelik hale getirmiştir. Yeni bilgi biçimi yeni araştırma yönelimlerini ortaya çıkarmıştır. Söz konusu sahalardaki değişimleri kamu yönetimindeki değişimler takip etmiştir (Habermas, 2002).

Günümüz ekonomisinde refahın kaynağı olarak üretimin yerini, hizmetler almıştır. Günümüzün bilgi toplumunun tipik işçisi, çelik ya da otomobil fabrikası yerine bankada, bilgisayar şirketinde, lokantada, üniversitede veya toplumsal hizmet kurumlarından birinde çalışmaktadır. Gerek insanoğlunda, gerekse giderek daha akıllı olan makinelerde, bilginin ve zekânın rolü yaygınlaşmakta ve zihinsel emek, fiziksel emeğin yerini almaya başlamaktadır.

Gelişmenin bu noktasında ileri yazılım teknolojilerinin bütün sektörlerde ve en önemlisi devletin en gizli etkinlik sahalarında stratejik bir unsur olduğu görülmektedir. Yazılımlara en hâkim kesim ise internetle bilinçlenmiş genç kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet, gerektiğinde gençlerin ortaya koyduğu bir etkinlik alanı olan “hacker”lar arasından kendine yeni stratejik personel temin etmek zorunda kalmıştır. Yazılım sektörünün kilit kadroları ancak genç zihinlerin bilgi, birikim ve becerileriyle tanımlanır duruma gelmiştir.

İnsanlık tarihinde ilk defa tüm eğitim ve öğretim aşamalarını yürüten birimlerin elindekinden daha fazla bilgi, artık internet ortamındadır. Genç, bu ortamın bir ürünüdür ve yazılım teknolojisine çok daha yakın yetişmiştir. Gençlere yönelik tüketim markalarının yeni imaj stratejilerini, 25 yaş altı gençler belirlemektedir. Robotik teknoloji, 25 yaş altı gençlerin uğraş

alanları arasında ön plandadır. Bu anlamda çoğu genç yetenek proje grupları, dünyanın geri kalmış, gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerin gençlerinin bir karması halindedir.

Sonuç itibariyle devlet ve onun eğitim otoriteleri karşısında öğrenci, evrensel anlamda güçlü bir kesim haline gelmiştir ve onun otoriteye bakışı edilgen, kabullenici ve alternatifsiz değildir. Aksine bilginin güncelliği, gerekliliği, noktasında eleştirel, dönüştürücü ve yenilikçidir.

Eğitim sistemi, özellikle de ilk ve orta öğretim sistemi söz konusu hızla dönen çarkın neresindedir? Bu noktada yönetim otoritesi, kendini açıklayacak sağlam argümanlardan yoksun kalmaktadır. Yönetim, rasyonel ve işlevsel geçerliliğini sorgular durumdadır. Eğitim sistemi içindeki okul yöneticileri sistemin tüm sorunlarına rağmen otorite kurmaya çalışan bir yönetim imajı oluşturmakta, bu ise sahada eğitim yöneticisini öğrenciyle merkezi yönetim arasında bırakmaktadır.

Bilgi Eğitiminden Farkındalık Eğitimine

Kökeni Budizme dayanan bilinçli farkındalık olgusu, yargılama yapmadan, sadece şu an ne olduğuna odaklanma olarak tanımlanmaktadır. Bilinçli farkındalık olgusu, yaşanan an içerisinde “ben”in, yani kendini bilen aklın, varlık içinde, kendisi ve dışarısı veya ikisi arasında yaşanan anda bağlantı kurması ve ne olduğunu sormasıyla ilgili zihinsel durumdur. Düşünceler, duygular ve beden farkındalıkta etkilidir (Brown ve Ryan, 2003).

Bu kavram dikkati ve farkında olmayı içerir. Bu dikkat, yaşanan ana ilişkin yalnız bir dikkattir, değerlendirme ve yargılamayı içermez. Bilinçli farkındalık anında birey, çevreden duyu organlarına gelen uyarıcıları fark eder ve böylece gerçeklik ile bağlantı kurar. Bu bağlantı ise bireyin anı yaşamasını olanaklı kılar (Brown, Ryan ve Creswell, 2007).

En yalnız tanımı ile bilinç, bireyin içsel ve dışsal duyularının içinde bulunduğu an itibarıyla farkındalık süreçlerine dâhil olması anlamını taşımaktadır. Bu noktadan hareketle bilinç, bireyin gerek içsel gerekse dışsal dünyalarda olup biteni fark etmesine zemin teşkil eden süreci içermektedir.

Farkındalık, belirli bir anda mekân, algı ve anlam bütünselliğine zihinsel olarak sahip olmayı ifade eder. Başka bir deyişle, en temel haliyle farkındalık, şimdiki deneyimlerimizi kabul ederek ve yargılamadan direkt temas kurmayla ilgilidir. Farkındalık, dışsal uyarıcıların bütününe nasıl

bakılacağına ilişkin bir yöntemi ifade eder. Farkındalık, uyarıcıların değerlendirilmediği, sınıflandırılmadığı ve analiz edilmediği, kendine özgü açık bir bilinç formudur. Farkındalık durumunda anlık yaşantılara yaklaşım; açıklık, kabullenme ve yansızlık gibi niteliklere sahiptir. Deneyime yargısız yönelme söz konusudur.

İnsan için eğitim, temelde varlık içinde kendisinin konumunu ve anlamını kavramaktır. Dolayısıyla, yaşama ve beceriye dayalı bilgiyi gerektirir. Ancak bilgi, varlığın özü ve işleyiş mantığı ile buluşmadığı sürece bir kabuller yığından öte geçemez. Bilginin yığılaştığı noktadaki eksiklik farkındalığa hizmet etmemesindedir. Bu durumu gidermenin yolu, bilgiyi farkındalığın aracı haline getirmektir. Farkındalık eğitiminin felsefi ve metodik alt yapısını oluşturmak bu anlamda zorunludur.

Hayat, her bir farkına varışta algılanan tek bir andan ibarettir. Fakat insanların zihinsel olarak an içinde bir bilinçle yaşaması zordur. Genellikle geçmişe ilişkin anların ve deneyimlerin an için devreye sokulması aslında anın kaçırılmasına yol açar. Ortada, geçmiş deneyimin yeni olana uyarlanması, uyarılmanın analizi, sonuç değerlendirmesi, geleceği planlama, deneyimin geleceğe uyarlanması gibi andan soyutlanmış bir dizi zihinsel faaliyet vardır. Ancak an farkındalığı yoktur.

Farkındalığın yitimi esasen öğrenilmiş bir sürecin sonucudur. İnsan doğuşundan itibaren tüm sosyalleşme sürecinde bir tür zihinsel alana davet edilir. Tüm eğitim süreci belirli tanımlanmış bilgilerin kişiye aktarılmasıyla ilgilidir. Yaşam ve doğa karşısında deneyimlerin biriktirilmesi kolaylık sağlayıcı pratikler düzeyinde oldukça geçerlidir. Ancak tüm yaşam boyunca insan merkezli bilginin aktarılmasıyla, bilinç de insan merkezli hale getirilir. Böyle bir eğitimi alan kişi de dışarıya bakan göz değil, beyin olmaya başlar. Söz konusu süreç, bilgi merkezli eğitimin bir sonucudur ve insanı kendi içine kapatır.

Farkındalık eğitimi özü itibarıyla bu sürecin dönüştürülmesiyle ilgili bir çözümdür. Böyle bir eğitim kişiyi insana dair olandan koparmayı ve varlığın içinde kaybolacak bir zihni oluşturmayı hedeflemektedir. Asıl amaç varlık farkındalığına ilişkin temel felsefeden hareketle toplumsal ve çevresel farkındalığı oluşturacak metodik bir eğitim sistemini geliştirmektir. Bu sayede kişinin, insanın yaptıkları ve ürettiklerine ilişkin bilgi yığınlarıyla oyalanmadan, hissederek ve idrak ederek milli bilinç kazanması, inanç edinmesi, yurttaşlık pratikleri kazanması, çözümleyici mantık geliştirmesi,

doğa ve insan bilimlerinde gerçeğe bağlı önermeler oluşturması mümkün olacaktır. Böylece kısır döngü üreten ve amaçsızlaştıran bilgi tekrarı yerine, yaşamın akışının matematiğini merak eden bir bilinç gelişecek ve sonsuz varlık değişkenlerinin anlam kadrosu çözümlenecektir. Böylece mikro ve makro kozmosun esası hissedilerek anlaşılacaktır.

Ulus devletlerin eğitim sistemi bu devletlerin kuruluş mantığı çerçevesinde ilerlemektedir. Dünya toplumlarının teknolojik imkânlarla temas halinde olduğu bir zamanda hala pozitivist ve tarihselci bilim yönteminin etkisinde, bilginin tarihini aktarmayı ön plana alan “öğretim paradigması” yeni kuşak tarafından statik ve gereksiz bulunmakta, kozmik farkındalığı besleyecek, toplumun enerjisini boşa harcatmayacak bilgi aktarma biçimleri beklenmektedir. Yönetimlerin yenilikleri tetkik etmeyen eski kuşak tavırları ile öğrencinin yenilikçi çözümleyici beklentisi çatışmaktadır. Eğitim sistemi, teknolojinin ve hızın hâkim olduğu anlam üretme pratiklerinin dünyasına uyarlanmış eğitim yöneticisi yetiştirememektedir.

Modern Toplumun Başarı Mitinin Sonu Karşısında Eğitim Yönetimi

Modern toplumda hızlı değişen tüm unsurlara uyum sağlamaya çalışan bireyler sosyalleşme sürecinde ortaya çıkan “başarı” koşullanması yoluyla sisteme hiçbir tarihi dönemde olmadığı kadar bağlanmıştır. Bu süreçte topluma yeni katılan genç bireyin önünde çoğu zaman görüldüğü gibi çok sayıda alternatif yoktur. Sosyal konum, saygınlık ve güç için ortaya konacak mücadelede çoğunlukla tek çıkış yolu başarı olarak kodlanmış eylem kalıplarını benimsemektir (Wallace ve Wolf, 2012, s.198-199).

“Modern toplumun eğitim sistemi ve kültür üreten örgütlü yapılar tarihten gelen tüm kültürel birikimi konum kazanmayı sağlayan yarışmacı yapının malzemeleri olarak kullanmıştır. Tüm uzaklaştırıcı sosyal etkisine rağmen “yarışma” hukuksal, ekonomik ve siyasal açıdan meşru görülerek sistemin en önemli belirleyici ögesi haline getirilmiştir. Dolayısıyla yarışan toplumun psikolojik motivasyonunun başarı üzerinden sağlanması denklemi tamamlayıcı niteliktedir. Başarının sosyal açıdan yüksek düzeyde kabul gören bir olgu olması toplumsal yapının inşası ve işleyici açısından geçerlidir. Ancak yarışmacı bilinçle toplumsallaşan bireyde geleneksel normatif değer algısı sistematik olarak yıkıma uğramıştır. Aynı toplumun ve kültürün üyeleri olan toplumsal bireylerin birbirlerini ötekileştirmesinin altında yatan temel etken gündelik yaşamın her noktasında sınırlı hizmet, kaynak ve statü için birbirleriyle yarışmak zorunda

kalmalarıdır. İronik olan yarışmacı kültürün temellerinin eğitimde atılması ve bireyin eğitim hayatı boyunca devam etmesidir. Esasen eğitimin temel örgütlenme prensipleri bilgi ve erdem kazandırma çizgisinden statü sağlayıcı yarışmayı organize etme çizgisine kaymıştır.” (Çelik, 2016, s.185).

Foucault, bir olgu üzerine kurulacak tahakküme dayalı söylemin sorunlara yol açabileceğini devam eden iktidar söyleminin ise oluşan sorunu kurumsallaştırabileceğini vurgular (Foucault, 2016). Determinasyon sonucunda kurumsallaşan olgular bireyin söylemleri için bir temel niteliği kazanır ve birey söylemlerini temel üzerinde biçimlendirir. Toplumsallaşma sürecinde ne şekilde olursa olsun anlamlandırma kodlarına etki yapan güç evrensel ölçeklere varan algı ve anlamlandırma postülatları oluşturabilir modern toplumda başarı belirlenmiş anlamlandırma dünyası içerisinde biçimlenir (Foucault, 2016).

“Sistemli ve belirleyici bir yapıda olan başarı söylemi yoluyla bu söylem yönünde koşullanmış bireyler istenilen ölçülere ve normlara uygun hale getirilir. Bu yöntemle elde edilen sonuçlarda görünen bir baskı söz konusu değildir. Ancak iktidar söylemiyle oluşmuş başarı kamuoyu gerekli baskıyı bireylere kendiliğinden yapar hale gelmiştir. Toplumsallaşmanın ve toplumsal kurumların kendi içinden biçimlenişi sağlayacak temel itkileri şekillendirmek ve bunu herkesin kolaylıkla kabul edeceği başarı gibi olgular üzerinden yapmak iktidarın işini oldukça kolaylaştırmaktadır. Böylesine bir belirleyiciliğin her koşulda topluma zararlı olacağı anlaşılmalıdır. Esasen iktidarın bir görevi de olumlu ve insani noktada bunu yapmaktır. Ancak sorun insanın varlık özüne ve mutluluğuna aykırı söylemlerle iyi yetişmeyen bireylere yol açacak kolaycı söylemlerdir. Yanlış başarı söylemi zorlanan, mutsuz ve ontik anlamlarını yitirmiş bireylerin yetişmesine yol açmaktadır.” (Çelik, 2016, s.186).

Bu bağlamda başarı olgusu modern toplum içerisindeki bireyin çok yönlü sosyal ve psiko-sosyal sorunlarının temel sebebi, kuramsal yaklaşımlar ışığında bulunmaya çalışılmalı, sorunların tespiti ve giderilmesi yönünde çözümleyici bütüncül öneriler geliştirilmelidir.

Habermas’a göre kapitalist sistemin son dönemlerinde rasyonel ve birey merkezli rasyonel politikalar sürdürülebilir bir sistemi ortaya çıkarmıştır. Bireyin bilinç deformasyonunun uzun vadede sistemi de tehlikeye sokacağı düşüncesi yeni yönelimin temel sebebidir. Toplumsal refahın artırılması merkezli düşünce başarı ideolojisinin giderek terk edilmesini onun yerine bireysel tercihlerin ve çabaların teşvik edilmesi ve

ödüllendirmesi yoluna gidilmiştir. Çünkü özgür ve içselleştirilmiş uğraşı durumlarının birçok alanda verimli sonuçlar doğurduğu görülmüştür (Habermas, 1975).

Söz konusu kuramlar modern toplumda insan zihninin toplumsal ilişkiler içerisinde olumsuz biçimlenme sorunsalı üzerinde geliştirilmiştir. Toplumsal ilişkiler esasen bir öğrenme sürecidir. Öğrenme aile ve arkadaş grubunda ve örgün eğitim sistemi içerisinde gerçekleşmez. Sözümlü ettiğimiz bilişsel süreç ve anlamlandırma ise eğitimin en temel unsurudur. Aslında eğitim anlamlandırma yönetimidir. Dolayısıyla eğitim sistemini yönetmek anlamlandırmaları biçimlendirecek yürütme etkinliklerini koordine etmek ve bireye uyumlu koşulları hazırlamak anlamına geldiği için eğitim yönetimi tüm başarı süreçleriyle yakından ilgilidir. Doğru eğitim insanın ontik yapısına uygun eğitimidir. Uygun mekan, program, müfredat ve aktarma koşullarını gerektirir. Günümüz teknokültür ve hız ortamında yakın çevresel koşullara uygun öğretimin planlanması okul yöneticilerinin özgün ve özgür kararlar vererek koşullara uygun ve yeniliğe açık bir esneklik içinde doğru tanımlanmış başarı beklentileriyle mümkündür. Başarı mitinin, duygusal başarı, farkındalık başarısı, iletişim başarısı, yorumlama başarısı biçiminde kişinin doğal eğilimleri göz önüne alınarak tasarlanması noktasında okul yöneticileri kilit noktayı teşkil etmektedir. Bu konunun eğitim ve eğitim yönetimiyle ilgisi oldukça fazladır.

Günümüz toplumunda başarı koşulları, sınıfsal niteliklerinden büyük ölçüde sıyrılmış, bilgiye ulaşma imkânları artmış, bireysel çaba, beceri ve yaratıcılık, kariyer edinme ve sınıf atlamada etkin olmaya başlamıştır. Bu bağlamda farklı sosyal kesimlerden bilişsel yeteneğe sahip bireyler yetişebilmektedir. Bilgi, beceri, algı ve beklenti düzeyi benzeşmiştir.

Dolayısıyla farkındalığı artmış genç toplum kesimlerinin, eğitim kalitesinin yaygınlaşması konusunda beklentileri söz konusudur. Bu kalite, yüksek farkındalık oluşturma ve çözümleyici bilgi geliştirme programlarını, hayatın sosyal ve teknik bütün yönlerine uyarlayabilecek bilginin aktarılmasını ifade etmektedir. Bu yaygın ve nitelikli beklenti karşısında eğitim sistemi yeterli nitelikte ve sayıda kaliteli eğitmen yetiştirememektedir. Çünkü eğitmenin eğitildiği sistem, çağın beklentilerinin çok gerisindedir.

Eğitim sistemi yeni kuşak tekno-bilinç düzeyindeki gence yabancılaşmıştır ve tanımlayamadığı yeni kuşağı sürekli eleştirmekte,

bozulmuş olmakla suçlamaktadır. Oysa yeni genç kuşağı anlamaya yöneldiğimizde, eski dünya ritminden, çelişkilerinden, çıkmazlarından ve tekrarlarından bıkmış ve kendi çözümlerini üretirken software teknolojisini kullanarak dünyayı değiştirmiş bir gençlik karşımıza çıkar.

Sanal dünyayı kurma ve işletme becerilerine sahip olan yeni dünya gençliğinin bir taraftan askeri ve sivil teknolojik atılımları şekillendirirken, diğer taraftan eğitim sistemince sanal dünyanın niteliksizleştirdiği kişiler olarak eleştirilmesi ironiktir.

Siber savaşların stratejik elemanı olan hackerlar, hiçbir eğitim programının ürünü değildir, bankalar ve kurumlardan daha çok güvenilen üstelik kim oldukları bile bilinmeyen siber çözüm ortakları, hiçbir eğitim programının mezunları değildir. Sosyal medya programlarının yazılımcıları olan gençler, bilgisayar bölümleri dışında şekillenmişlerdir. Sinema sektörünün büyük gişeler yapan fantastik filmleri, dünyanın değişik ülkelerinden katkılar sunan gençlerin görsel efektler üreten programların üst düzey kullanımıyla oluşturulmuş film sahnelerini içermektedir. Üniversitelerde, bilişim teknolojileri, mekatronik, görsel sanatlar ve görsel iletişim tasarımı gibi bölümlerin açılması, eğitim sisteminin öngördüğü değil yeni kuşağın kendi çabalarıyla yol açtıkları başarıların sonucudur. Eğitim sistemi, gençlerin önüne ufuk açmak bir yana, gençlerin belirlediği bilgi ve uygulamaya ilişkin gelişmelerin peşinden koşmaya, yeni bilgi paradigmasını anlamaya çalışıyor gibi görünmektedir.

Sınıfsal yapıyı koruma alışkanlıklarının dayandığı, kültürel sınıflaşma çerçevesinde biçimlenen eğitim sistemi, fırsat eşitsizliklerini görmezden gelmekte; yetenekli gençleri, sistem içinde bir şekilde yetişmiş ve hazır durumda olanlardan seçmekte ve istihdama dayalı eğitim politikaları gütmektedir. Aynı süreçte paradoksal olarak dünya piyasası ve hatta devletler, yetenekleri ve farkındalıkları sayesinde öne geçmiş değişik sınıflardan gençleri, bünyelerine almak durumunda kalmışlardır. Ama eğitim hala erken dönem sanayi toplumunun bürokratik amaçlarını taşımaya devam etmektedir. Birtakım burslar aracılığıyla farklı sınıflardan gençleri sisteme devşirme uygulamaları, tam anlamıyla eşitlikçi ve yenilikçi eğitim politikalarının uzağındadır. Eğitim yöneticisi, rasyonel bir gerçeklikle arkaik uygulamaların dengesini kurma çabası içerisinde bütünleşik ve sürdürülebilir, esnek bir eğitim yönetimi sistemi kurmakta zorlanmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Eğitim yönetimi, bilimsel düzlemde kendini oluşturmaya başladığı tarihlerden itibaren farklı pozitivist kuramların etkisi altında kalmıştır. Bu sahanın metodolojisi, geleneksel ve modern kuram ve düşüncelerinin çizgisinde bir takım istatistiksel çalışmalara yönelmiştir. Deneylerin nesnel ve kesin sonuçlarına itibar eden pozitivist anlayışın bir tezahürü olan bu durum, aslında eğitim yönetimi sahasının çözümlayici ve yenilik getirici bakış geliştireceği bilinç alanını daraltmıştır.

Sayısal analizlere dayalı sonuçlar çıkarmak ve genellemeler yapmak, fen bilimleri açısından yeterli olabilir. Ancak sosyal bilimler alanında bu tür veri analizleri genellemeler noktasında yanıltıcıdır. Çünkü söz konusu insan ve davranışları olduğunda, fikir, tutum ve beklentiler anlamında hızlı dönüşen ve başka sosyal ve fiziki unsurlarla yeni etkileşim korelasyonları içindeki muğlak bir alan söz konusudur.

Okulları ideoloji bağlamında ele alan modern yaklaşımlar, okul yönetimi, öğretmen ve uygulanan eğitim sisteminin ideolojisiyle öğrencilerin bu ideolojiye uymayan durumlarını karşılaştırmışlardır. Sorun tespiti, öğrenci bakımından uyumsuzluk ve yabancılaşmayı ortaya koyarken, okul yöneticisi bakımından yine yabancılaşma ve tükenmişlik benzeri sonuçları sergilemiştir. İşleyen sistemin ideolojisi, her iki durumun temel sebebi olmuştur. Eğitim sistemine yönelik eleştirel yaklaşımlarda okul ve çalışanlarından oluşan organizasyonun kendini devam ettirmede önüne çıkan engeller ve mevzi yetersizlikleri soruşturulmuştur. Sorunlar; müfredat, fiziksel koşullar, öğretmen performansı, öğrenci motivasyonu ve uyumu bağlamında tespit edilmiştir. Yapılan çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan raporlarda, bürokratik yapının sorunları çözmek yerine artırdığı ortaya konmuştur. Bu yapı içinde, eğitim adına her şey, neredeyse bilimin dışında bürokratik bir gelenek içinde kotarılmaktadır. Albert Einstein'ın "sorunlar yaratıldığı bilinç düzeyinde çözülemez" sözü bağlamında baktığımızda eğitim yönetimi adına yapılanların tam da böyle olduğu görülmektedir.

Birçok sosyal bilim dalı gibi çağdaş yönetim anlayışı da çok boyutlu ve empatik bir biçime dönüşmüştür. Yeni yönetim anlayışı hizmet alanına, imkânlara, zamana ve değişim biçimlerine göre kendini dönüştüren bir yapıdadır. Bu yeni bilgi ve yönetim paradigması eğitim alanına uyarlanmalıdır. Hem öğrenciye aktarılacak müfredatın içeriğinin hem de eğitimin yönetiminin çevre, ortam, değişim, ihtiyaç değişkenlerini

öğrencinin bilinçlenmesine endeksleyen bir anlayış içerisinde bütünleşmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede öğrencinin eğitim sistemi aracılığıyla verilen bilgi biçiminden giderek uzaklaştığı ve bu tarz bilgiyi gereksiz bulduğu bu eğitim sürecini en kısa zamanda dönüştürmek gerekli görünmektedir.

Bilgi aktarma süreci, gençleri kendi ulus devletine bağlayan, insanlık adına ayrıştıran bir ideolojinin aşılmasına bağlanmamalıdır. Çünkü tüm ayrıştırma çabalarına rağmen, turizm, internet ve bireysel buluşmalar dünya gençliğini barışa olan inanç çerçevesinde toplamıştır.

Makro ve mikro kozmzun insan beyniyle olan bağıntısı giderek bütüncül bir varlık değerlendirmesinin kapılarını açmaktadır. Gençler bu dönüşüm içerisinde sisteme entegre olmaya çalışırken aynı zamanda devletlerin küreselleşme politikaları karşısında toplumların küresel iletişimi üzerinden bir dünya tasavvur etmektedirler. Bu söylemde sisteme uygunluk yerini insana uygunluk ölçütlerine bırakmaya başlamıştır. Klasik eğitim sistemi ise hala bu yönetimlerin siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki ayrıştırmacı bilgisini yaymaya çalışmaktadır. Oysa yeni dünyanın bütün dünya gençleri, internet üzerinden kendi geleceklerini bağımsız olarak hazırlamaya başlamışlardır. Kendi eğlencelerini, bilgi keşiflerini, ilgi alanlarını, siyasi yaklaşımlarını kendileri üretmektedirler.

Sözünü ettiğimiz dönüşümler eğitimde yeni sistem ve yönetim tanımlaması gereğini doğurmuştur. Öğrenci merkezli eğitim ve öğretim uygulanmaya çalışılsa da öğrencinin doğru tanımlanması sorunu henüz aşılamamıştır. En iyi eğitim sistemi, her çocuğun öğrenebileceğine inanan, her öğrenciyi kendi yetenekleri doğrultusunda başarıya ulaştırabilen ve başarısız insan grubu anlayışını terk eden sistemdir. Bu noktada her çocuğun doğuştan itibaren ontolojik bir donanımla dünyaya geldiğini unutmamak ve bunu doğru analizlerle tespit etmek gereklidir. Belirli müfredat kalıplarını bütün öğrencilere aktarmak yerine, ontolojik çocuk eğilimleri tespit edilmeli, bunlar kategorik olarak ayrılarak her kategori için ayrı müfredat tespit edilmelidir.

Eğitimin genel başarısı, asla öğretmenlerin başarısından fazla olamaz. Yani öğretmenler ne kadar iyiyse, sistem de o kadar iyi olur. Önemli olan en yetenekli kişileri öğretmen olmaya yöneltmektir. Bu çözüm, öğrenci merkezli müfredat kategorilerine yönelik, farkındalık eğitiminden geçmiş ve

entelektüel düzeyi yüksek öğretmenler yetiştirmeye ilgilidir. Söz konusu olan prestiji yüksek öğretmenlerdir.

Eğitimin yaygınlığı doğru yorumlanmalıdır. Bu bağlamda en yetenekli öğretmenlerin en zor koşuldaki okullarda görevlendirilmesi gerekmektedir. Eğitimde temel sorun, en muhtaç olanın en iyi eğitimi almasıdır.

Eğitim sisteminin temel paradigmasını değiştirmeden, sistem içinde yapılan değişimlerden sağlıklı sonuçlar alınması beklenemez. Önemli olan sistemin kendisi değil üzerinde durulan değerlerdir. Öncelikle hangi bilgi ve değerlerin aktarılacağı konusunda net bir vizyonun olması gereklidir.

Günümüzde bilgiye erişmek çok kolaylaşmıştır. Oysa önemli olan, bilgiyi farkındalık düzlemlerinde yorumlayarak yön verici argümanlara dönüştürmektir. Hızla değişen dünyada artık geçerli olan, öğrencilere bir “pusula” geliştirmektir. Öğrenciler, dünyanın karmaşık fenomen ağları sistemi içerisinde, doğru yönlentmelerle bu ağları kavrayarak yollarını kendilerinin bulmasını sağlayacak zihinsel haritalara kavuşturulmalıdır.

Günümüzde akademide sadece bir alanda uzman olmak çok önemli değildir. Gelecekte yaratıcı öğretmenler sadece fizik, biyoloji anlatmayacak, farklı disiplinleri harmanlayarak eğitim verecektir. Çünkü varlık alanı kabaca yapılmış tasniflerden oluşmamaktadır.

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılın başında, okuyup yazmak, başkasının yazdığı bilgiyi bulup çıkarmaktan ibaretti. Yazılanların tamamına yakını doğru kabul ediliyordu. Günümüzün internet ortamında bir konu üzerinde 20 bin sonuca ulaşma ve bunları kullanarak değerlendirme yapma imkânı vardır. Artık okuryazarlık bilgiyi bulup çıkarmak değil, bilgi inşa etmektir. Örneğin matematik derslerinde öğretilen, cebir ve geometri hesaplamaları günümüzde işlevsel değildir. Herhangi bir konuda sorunun doğasını anlamak ve yorumlamak formüllerle çözüm geliştirmekten daha önemlidir. Bu sebeple klasik matematik konuları yerini, risk kesinlik hesapları, sosyal dinamik analizleri, beyin aktivite korelasyon değerlendirmeleri, robotik çalışmalarda kullanılan denge formülasyonları gibi sorun çözümlenmelerine bırakmıştır. Yani geleceği şekillendirecek matematik, klasik anlayışla öğretilen matematikten çok farklıdır. Müzik eğitimi, belirli müzik aletlerinin kullanılması ve nota dizgelerinin ötesinde, artık titreşim ve dalga temelli uzay fiziği ve beyin dalgalarıyla ilgili bir alanda geleceğe açılmaktadır.

Eğitimde değişim önemlidir, her zaman değişiklikler yapılabilir ancak bunların kendi içinde tutarlı ve stratejik plan dahilinde olması gerekir. Sık sık yapılan ve birbiriyle bütünsel bağı olmayan mevzuat değişiklikleri, eğitim sistemi çalışanlarının sisteme olan güvenini zedelemekte ve uyum güçlü doğurmaktadır.

Siyasal sistem eğer kendi için kolay kontrol edilebilir memur yetiştirmek istiyorsa, şimdiye kadar yanlış diye nitelediğimiz uygulamaların tamamını sistematik olarak yürürlükte tutabilir. Buna karşın eğer siyasi sistem, yenilikçi, üretken ve değerlerle hareket eden bir toplum inşa etmek isterse, insan kaynaklarının yaratıcı ve geliştirici zihinleri oluşturmak amacıyla işlenmesini sağlayacak yeni bir bilgi ve eğitim paradigmasını benimsemelidir.

Eğitim sistemi sorunlu olan ülkelerdeki öğrenciler, bilgiyi ezberleme ve onu kağıda dökme konusunda başarılı olmaları için eğitilmektedirler. Aynı öğrencilerden, ellerindeki bilgiyi yaratıcı bir şekilde uygulamaları istendiğinde zorlanmaktadır. Yaratıcı uygulama başarıları; teknolojik, kimyasal, biyolojik, psikolojik, ergonomik, tarımsal, ekonomik, sanatsal gelişmeleri sağlayacak kişilerin yetişmesi için gereklidir. Yani kendi içine kapanmış ve işlevsizleşmiş bir eğitim anlayışından hayatla iç içe, pratiğe dayalı bir eğitim anlayışına geçmek zorunludur.

Sözünü ettiğimiz şeylerin çoğu sınıfta yapılabilir. Bir deneyin sonuçlarını öğretmek yerine, öğrencilere bir deney tasarlanabilir. Öğrencilerin yaratıcı ve risk alan bireyler olması isteniyorsa, hata yapmalarını göze almak gerekir. Geleceğin öğretmeni daha az eğitimci daha çok “yaşam koçu” olacaktır.

Değişen dünyada yeni yetenek çeşitlerine ihtiyaç artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin başarısız eğitim politikalarının ortak özelliği, bu dönüşüme uyum sağlayamamış olmalarıdır. Dünya dönüşmekte fakat eğitim sistemleri aynı kalmaktadır.

Öğretmenlik eğitiminde ve görevlerinde yeni öğretim teknikleri geliştirme ve denemelerine fırsat verilmelidir. Gereğinden fazla ve gerekli olmayan bilgiyi aktaran öğretmen yerine, araştırmacı geliştirici öğretmen modeline geçilmelidir. İyi öğretmenler ders kitabındaki bilgileri aktaran değil araştırmacı olanlardır. Bu bağlamda hükümetler, öğretmenliği hem finans hem de entelektüel anlamda çekici kılmalıdır.

Ebeveynler eğitim sürecine dahil edilmeli; aile eğitimi, okul eğitiminin bir parçası olarak okullar gözetiminde programlanmalıdır. Aileler eğitimde uzmanlaşmış okullara şekil vermemeli, okullar ailelere yol gösterici olmalıdır.

Çocuk sadece okulda değil, aile içinde ve arkadaş grubunda da öğrencidir; bütün ilişkilerinde temel rolü öğrenme üzerinedir. Çocuğa öz güven aşılması ailede başlayarak okulda devam etmelidir. Davranış kalıpları dengeli ve akılcı bir kimliğe yönelik olarak tüm ortamlarda aynı plana dâhil edilmelidir. Öğrenciler sınavlara daha az, hayata daha çok kafa yormalıdır. Okul, hayatın içinde olmalı, hayatla çalışmalıdır.

Eğitimde eşit koşullar da çok önemli yönetsel bir strateji konusudur. Okulların yaygınlaşması değil, eğitim kalitesinin yaygınlaşması önemlidir. Çok sayıda öğrenciyi sınırlı sayıda kaliteli okul için yarıştırmak, kısa vadeli bir plandır. Doğrusu bütün okulları iyi hale getirmektir. Okulların hepsine yetecek kadar donanımlı, entelektüel öğretmen yetiştirilmelidir. Eğer çok sayıda yeterli öğretmen yetiştirilemiyorsa, sorun yetenekli insanların öğretmenlik mesleğine yönelmiyor olmalarıdır. Eğer yüksek puanla öğretmen okullarına giriliyor ama iyi öğretmen yetiştirilemiyorsa bunun nedeni en yüksek puanlı öğrencilerin eğitim bilimine değil tıp fakültelerine ve mühendisliğe yöneldiği bir mesleki imaj alanı oluşturulmasındandır. Dolayısıyla doğru eğitim kalitesi stratejisi ve doğru öğretmen yetiştirme stratejisi, bir arada yürütülmeli. Toplum eğitim mesleğinin saygınlığı ve önemi üzerine bilinçlendirilmelidir.

Sonuç olarak, eğitimin geleceği toplumsal değerlerdedir. Saygı, empati, farkındalık, bilimsellik, yenilikçilik, esnek düşünce, araştırmacılık, tolerans ve sadelik geleceğin eğitimsel değerleridir. Ama hepsinden önemlisi, bu sonuca ulaşmak için söz konusu değerlere sahip eğitim yöneticilerinin gerekliliğidir.

Kaynakça

- Benschoten, E. V. (2000). Technology, democracy, and the creation of community. *National Civic Review*, 89(3), 185-192.
- Brown, K. W. ve Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 822-848.
- Brown, K. W., Ryan, R. M. ve Creswell, J. D. (2007). Mindfulness: Theoretical foundations and evidence for its salutary effects. *Psychological Inquiry*, 18(4), 211-237.

- Cockburn, T. (2005). New information communication technologies and the development of a children's community of interest. *Community Development Journal*, 40(3), 329-342.
- Çelik, E. (2016). Modern toplumun başarı miti ve tükenen insan. E. Babaoğlu, E. Kırıl ve A. Çilek, (Ed.), *Eğitime Dönüş e-kitap* içinde (184-190). Ankara: Eyuder Yayınları.
<http://www.eyuder.org/Download/IcerikDokumanlari/egitimedonus.pdf>
- Çelik, E. (2017). Toplum anlam ilişkisi açısından anlamın sosyalliği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 191-215.
- Dilthey, W. (2011). *Hermeneutik ve tin bilimleri*. (D. Özlem, Çev.). İstanbul: Notos Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1900.)
- Foucault, M. (2016). *Özne ve iktidar*. (I. Ergüden ve O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1982.)
- Fukuyama, F. (2000). *Büyük çözümler*. (Z. Avcı ve A. T. Aydemir, Çev.). İstanbul: Sabah Kitapları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1999.)
- Habermas, J. (1975). *Legitimationcrisis*. (T. McCarthy, Çev.). Boston: Beacon Press. (Orijinal çalışma basım tarihi 1973.)
- Habermas, J. (2002). *Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti*. (M. Beyaztaş, Çev.). İstanbul: Bakış Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1998.)
- Hengstenberg, H. E. (1961). The phenomenology of meaning as approach metaphysics. *International Philosophical Quarterly*, 1(1), 85-124.
- Oelkers, J. ve Lehmann, T. (2003). *Eğitime hayır'a hayır*. (Z. Uludağ, Çev.) İstanbul: Değişim Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1983.)
- Popper, K. R. (2005). *Hayat problem çözmektir*. (A. Nalbant, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1994.)
- Reboul, O. (1991). *Eğitim felsefesi*. (I. Gürbüz, Çev.) İstanbul: Değişim Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1989.)
- Russell, B. (1995). *Sorgulayan denemeler*. (N. Arık, Çev.). Ankara: TÜBİTAK Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1928.)
- Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (L. Elburuz ve M. R. Ayas, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1980.)